

Становище

За участието на гл. ас. д-р Петър Пламенов Станоев, преподавател в катедра Логика, етика и естетика на СУ „Св. Климент Охридски” в конкурса за професор по професионално направление 2.3 Философия (Естетика), обявен в ДВ, бр. 44/29.05.2018г.

Гл. ас. д-р Петър Пламенов участва в конкурса с монографичният труд „Обещанията на интересното. Естетическият обрат във философското наследство на Артур Шопенхауер“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2018. Книгата е излязла след присъждането на докторската степен и не повтаря докторската дисертация като цяло или отчасти. В нея, като приложение, намираме краткото приживе непубликувано съчинение на Артур Шопенхауер „За интересното”.

Представената за конкурса монография се съсредоточава върху трактата „За интересното”, но поставя интересното като естетическа категория в по-широкия хоризонт на цялостната философия на Шопенхауер. Гл. ас. д-р Пламенов търси метафизически прочит на интересното, който да осмисли неговото естетическо значение, неотделимо от значението на красивото. Приемам позицията на автора, че това е първи опит в българската традиция да се осмисли интересното като самостоятелна естетическа категория и смятам неговия подход като по философичен и по-продуктивен от перспективата към тази тема, дадена наскоро в англоезичната литература от Sianne Ngai в книгата ѝ „Нашите естетически категории. Смехотворното, миловидното, интересното”, появилата се в издателството на Харвардския университет. Въпреки че Sianne Ngai включва интересното в контекста на красивото и възвишеното, тя най-вече го съотнася със смехотворното и миловидното като форми на постмодерна сетивност, разгръщаща се в епохата на „късния капитализъм” /в смисъла на Фредерик Джеймсън/. Американската теоретичка на културата вижда ролята на смехотворното в необходимостта от успешно представяне на индивида в условията на консуматорски капитализъм, свързано с игровост, но и прикриващо дълбоко отчаяние, докато миловидното поражда едновременно нежни и агресивни чувства в процеса на консуматорство. На техния фон интересното се проявява като противоречивата

информираност на консуматора, събуждаща едновременно интерес и скука.¹ За разлика от нея, колегата Пламенов последователно и целенасочено анализира интересното от гледна точка на неговите гносиологически и аксиологически измерения—двата основни аспекта не естетическото,² както и с оглед на онтологическите и дори логическите страни на тази естетическа категория.

В разглеждания хабилитационен труд интересното е представено в контекста на волунтаристичната философия на Шопенхауер. Авторът обосновано и ясно извежда общофилософските идеи на немския мислител от теоретическата и практическа философия на Имануил Кант. Основополагащият елемент на Кантовия априоризъм—нещото в себе си—е запазен и доразвит при Шопенхауер, като разбиране за непознаваемостта на волята. Тя определя по принципа на достатъчното основание целият свят на представите, но самата тя не е детерминирана от нито една от четирите версии на този принцип, а свободно се самоопределя. Колегата Пламенов напълно оправдано преценява това самоопределение на волята като ”волунтаризъм”, слагаш отпечатък върху цялостното философстване на Шопенхауер. Именно като волунтаризъм, този тип самоопределение на волята се различава от самоопределението на твореца при акта на творение, воден от безкрайна благодост, в катафатическия вариант на абрахамичната религиозна традиция, както и от телеологизма на самоопределението на духа при Георг В. Ф. Хегел, довеждащ до окончателната реализация на Абсолюта в изкуството, религията и философията.

Все пак, непознаваемостта на волята при Шопенхауер се смекчава от изкуството, което се превръща в само-съзерцание на волята, загатващо за най-дълбоки метафизически пластове.³ Подобно на алюзиите за теоретическата и практическа употреба на разума при обсъждането на красивото и възвишеното у Кант, Петър Пламенов вижда връзката между красиво и истинно при Шопенхауер, особено при

¹ Вж. Sianne Ngai, *Our Aesthetic Categories: Zany, Cute, Interesting* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2015); <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674088122>

² Петър Пламенов, „Обещанията на интересното. Естетическият обрат във философското наследство на Артур Шопенхауер“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2018, с. 19.

³ Пак там, с. 197.

въплъщението на истинното в телесната красота—„тялото се оказва не само видимостта на волята, но и четимостта на волята”⁴, което, в някаква степен, прави волята познаваема. Освен това, гл. ас. д-р Пламенов съотнася Артуровото красиво с изразяването на Идеала в сетивна форма при Хегел, което отново е присъствие на истинното, на Абсолюта в сетивна форма, доколкото сетивността, като такава, изобщо е способна да представи Абсолюта. В красивото тяло духът сменя и с това разрешава противоречието между душа и тяло.⁵ Според автора, обаче, красотата-истина при Шопенхауер притежава неоспорима само-очевидност, която се схваща в захласа на естетическия възторг като откритост на битието от Хайдегеров /или от същински античен/ тип.⁶

Интересното е втората степен на изява на естетическото,⁷ според колежата Пламенов, а с това и втората степен при разкриване на истинното като познаваемо /гносеологически аспект/ и като оценъчно отношение към него /аксиологически аспект/. Интересното е характерно не за лириката, а за наративните жанрове—драмата и романа,⁸ където възвишените претенции на красивото са сведени до всекидневността на забавното, което допуска „заяпането-захлас без оценъчна субординация”⁹. Но интересното позволява на субекта да достигне до „естетиката на свободната изразителност” /строго погледнато, от позицията на Шопенхауер това би трябвало да бъде само относително свободно, защото изразителността се определя от Закона за мотивацията, като версия на Закон за достатъчното основание/, както и до изкуство за самото изкуство. Интересното съдейства за нарушаване на границата на „допустимата условност”, с което подготвя почвата, според Петър Пламенов, за един от най-големите обрати в историята на естетиката и изкуството.¹⁰

⁴ Пак там, с. 208.

⁵ Пак там, с. 212-213.

⁶ Пак там, с. 183-184.

⁷ Пак там, с. 36.

⁸ Пак там, 82, 232.

⁹ Пак там, с. 26.

¹⁰ Пак там, с. 231.

Гл. ас. д-р Пламенов проследява и връзката на интересното с музикалното, чиято главна характеристика той вижда в осъществяването на идеята за хармония. В тази част на изследването несъмнено проличава богатият опит на автора при изучаването и коментирането на оперното изкуство.

Според общофилософския извод, който колегата Пламенов прави относно интересното, нито интересното, нито красотата успяват да преодолеят скуката на битието, но те дават възможност на читателя или зрителя /слушателя/ да осъзнае ограничеността си и с това в някакъв смисъл да се издигне отвъд гнетящата всекидневна скука. Тази теза напомня стремежа на Самюел Бекет и Албер Камю за осъзнаване на абсурда, но за разлика от утехата, която Бекет търси във въображението, и стоическата невъзмутимост на Камю, Петър Пламенов основателно смята, че интересното, заедно с красивото, достига до безметежно съзерцание, съпротивляващо се на всекидневната монотонност. Смятам, че той постига крайната цел на своя труд, а именно, да докаже, че естетическото, включително интересното, описват светът не такъв, какъвто е, а го въобразяват такъв, какъвто трябва да бъде.

За цялостна оценка на кандидата, към достоинства на хабилитационния труд трябва да добавя и участието на гл. ас. д-р Пламенов с доклад в над тридесет конференции, както и изнесените от него публични лекции, предизвикали интерес сред общността на СУ и извън нея. Той пише хайку поезия, за която получава няколко награди, а през 2011 г. е включен в списъка на най-добрите световни хайку поети. Организиран е няколко хайги изложби. По отношение на преподавателския му опит, мога уверено да заявя, че студентите с желание се записват и посещават неговите избираеми курсове.

Въз основа на всичко, казано дотук, както и въз основа на личните ми впечатления, убедено смятам, че гл. ас. д-р Петър Пламенов Станоев отговаря на изискванията за присъждането на длъжността доцент по професионално направление 2.3 Философия (Естетика) и притежава необходимите качества да бъде назначен на тази

длъжност. Ще гласувам без съмнения за присъждането на длъжността и препоръчвам на уважаемите колеги от научното жури да направят същото.

11.11.2018 г.

Съставил становището:
/проф. д-р Александър Л. Гънгов/